

Arnošt Lustig

Dita Saxová

Příběh dívky, která přežila válku ale ne mír...

Oceněno Židovskou národní knižní cenou USA

Mladá fronta

Dita Saxová

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na

www.mf.cz

www.e-reading.cz

www.palmknihy.cz

MLADÁ FRONTA

Arnošt Lustig

Dita Saxová – e-kniha

Copyright © Mladá fronta, a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

MLADÁ FRONTA

Arnošt Lustig / **DITA SAXOVÁ**

Arnošt Lustig

DITA SAXOVÁ

Mladá fronta

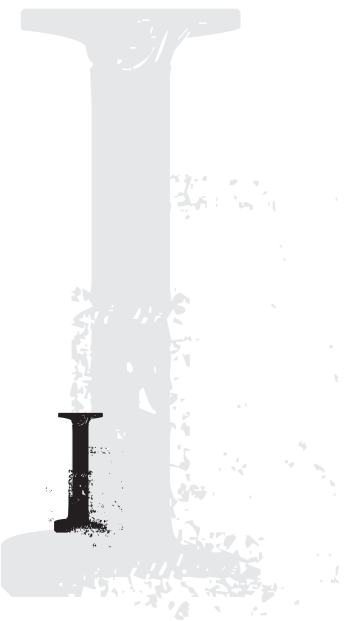
Copyright © Arnošt Lustig, 2007
Epilogue © Zdeněk Urbánek, 2007

ISBN 978-80-204-1535-6 (tištěná kniha)
ISBN 978-80-204-5036-4 (ePDF)

„Franz Kafka kdysi tvrdil, že má-li mít život člověka plnou hodnotu, musí obsáhnout tři vlastnosti: krásu, smysl a stabilitu. Pokud jedna z těchto tří vlastností chybí, celý jeho život se zhroutí. Všechny znaky plnohodnotné existence má literatura. Hledá krásu ve všem, co se stalo, včetně toho, co potkalo židovské muže, ženy, děti a starce.

Literatura je citová paměť člověka. Vychází z neúprosného a zároveň nádherného předpokladu, že každý jednotlivý člověk je nenahraditelný; bez jediného starce, dítěte, muže nebo ženy je život všech ostatních chudší.“

Mrtvým, živým

Budou naslouchat a nebudou rozumět.

Věstník Židovské náboženské obce

Nejlepší zbraní proti ponorce je pořád ještě ponorka.

Věstník Židovské náboženské obce

Všechno jde, když se chce, za ruce se vezmeme a na troskách ghetta budeme se smát...

Z písňe zpěváka zabitého v Terezíně 1942-1945

Když tě pronásleduje medvěd, budeš mít potíže s nepřítelem. Když medvěda zabiješ nebo mu utečeš, je to znamení, že obtíže překonáš.

Snář, Praha 1948

Jaké je největší umění naší generace? Umění ztrácet!

Z novin

Někdy se Ditě Saxové zdálo, že je nahá, a jindy, že zešílela. Sen se podobal mlze ve větru. Odcházel a zase se vracel. Když se probudila, zkoušela se usmát a přesvědčit se, že to byl jen sen. Kdo by ji v takovou chvíli viděl, věřil by, že je zdravá, a proto šťastná. Bála se jen, aby se jí nikdo nezeptal: „Čemu se směješ?“ Musela by odpovědět: „Život není to, co chceme, ale to, co máme.“

Občas ji ve snu přitahovala hloubka; jímala ji závrat', aniž se hnula. Také se jí zdálo, že líbá na rty jednoho z esesáků, který měl rovný nos, světlou pleť a plavé vlasy. Jak se mohla ve snu líbat se svým úhlavním nepřítelem? S vrahem jejích rodičů. Kde se to v ní bralo?

Bylo příjemné si všechno zaznamenávat, ale jen v duchu, příležitostně a pouze něco. „Bohužel i bohudík,“ jak říkal správce dívčího domova v Lublaňské, kde teď bydlela, pan Lev Goldblatt, „myšlenky jsou jako vítr a mlha.“

Kdyby se mohla holka každé jaro svléknout z kůže jako had, byla by na tom lépe?

Lágy, ve kterých za války byla dohromady tři roky, se jí s odstupem propojily. Někdy si vzpomínala, jak musela stát nahá před vojáky Waffen SS, kteří se s pohrdáním pásli očima na jejím těle. Teď to bylo jiné. Nemusela hledat v čem. Alespoň zvnějšku mohl člověk vypadat normálně. Stačilo na sebe dbát a pěkně se oblékat. Tolik věděla. A co nevěděla, si dovedla představit.

Poddůstojník z *frauenkonzentrationslageru* v Auschwitz-Birkenau a po jeho vzoru sturmmann Waffen SS Günther Zugschwert, bývalý zahradník a posléze podkoní v dostihových stájích, dával k nejlepšímu: Dneska kytky, zítra seno; a díval se na komín, ze kterého šlehal oheň a bafal kouř. Poručil jí párkrát, aby se svlékla, a některé z jejích sousedek nařídil, aby jí prohlédla šaty, jestli nejsou zavšivené. *Eine Laus dein Tod*. Jedna veš tvá smrt. Roztomilé německé říkanky. Oceňoval její tělo asi jako čarodějnice z pohádky o Jeníčkovi a Mařence.

Mohla být se svou svěží pleť a nedotknutým tělem spokojená, což každý nemohl. (Dovedla si představit, jak jednoho dne bude stát proti muži - se svým hladkým břichem a úzkým pasem, širokými, odpouš-

tějícími boky, svolná jít až tak daleko, jak je nutné jít, až přijde její čas.)

Zdalo se jí, že má před sebou otcovu tvář. Pohlížel na ni přímo, svýma modrýma očima, které, když měl starosti, zvlhly a zrudly v koutcích. Zeptala se ho: „Jak můžu vědět, co je pravda?“ Začal se ztrácet jako dým, kousek po kousku, Dita vykřikla: „Počkej!“, ale otec zmizel. Po celou dobu slyšela valčík Johanna Strausse. Vzápětí spatřila jinou mužskou tvář a rozeznala, že to byl otec jejího kamaráda D. E.

Byl už dávno po smrti, jako její tatínek. Všichni už byli po smrti.

2.

Sedm koček Isabely Goldblattové se plížilo domem v Lublaňské a správce, Lev Goldblatt, zvaný Bohužel a bohudík, je ani nepohřešoval. Mezi vzkazy, které našel odpoledne ve vitríně, bylo udání.

Správce Goldblatta zarazily podrobnosti. Udavačka oznamovala (ani ho nenapadlo pochybovat, že to byla některá z dívek), co všechno zasllechla za dveřmi pokoje číslo 16, když byla doma jen Dita Saxová. Podle oznámení se devatenáctiletý Alfréd Neugeborn z Krakovské ulice, kde byl domov chlapců, zajímal o pokladnu na Židovské náboženské obci. Hodlal prý dnes nebo zítra vniknout sklepem z Maislovky ulice na Starém Městě do radnice a po schodech kolem rituální kuchyně a výtahu až do místnosti naproti kartotéce, kde byla pokladna.

Správce si v duchu vybavil přepážku s drátěnou sítí. Na konci papíru, vytrženého ze školního sešitu, chyběl podpis. Zato tu bylo datum: 27. února 1947.

V duchu viděl před sebou usměvavou tvář Dity Saxové, se sněhobílými pravidelnými zuby, kromě jednoho dole, světle hnědé vlasy, modré oči a dospívající tělo s dlouhýma nohama ve střevíčkách, které už vyšly z módy. Všechny byly hladové, bohužel i bohudík, na všechno. Jejich těla vyžadovala víc než pouhé potěšení – tajné chutě a úzkost – jak si správce myslel. Co v nich bylo narušené? Dita Saxová nebyla výjimka. Byla jedna z nich. Jedna se druhé podobala, i tím, čím se navzájem lišily. Mělo to mnoho důvodů, nespočet proč a ještě víc proto.

Svět se mu zdál v něčem pokřivený. Znesvěcený, bez možnosti nápravy. Ozvěny hanby, surovosti a lhostejného ticha zasáhly i tenhle dům, každý jeho kout. A ze zlověstného mlčení najednou takový výkřik. Udání. Cítil ve vzduchu zkaženost, nějakou dávnou morovou ránu. Stravuje mu to duši po kousku, anebo celou naráz? Koho by neznervózňovalo pořád něco hlídat? Je to jen nedorozumění?

Cítil se pořád jako po potopě. Plodilo to úzkost, strach a obavy, únavu. Jejich dům byl taková archa, loď na suchu. Všechna srovnání selhávala. Odplivl si. Mohl si domýšlet...

Pro děvčata jako Dita Saxová svět, jak jej znali rodiče, skončil. Nevyřčená úmluva mezi nimi byla ta tam; nový svět, do kterého vrůstaly, byl pro ně velká neznámá.

Možná, že takovou neznámou byly i ony pro ty druhé. V každém případě, myslel si správce, bohužel i bohudík zodpovídá se všemi důsledky za tenhle barák, a nenechá nikoho, aby mu kazil, co dává dohromady od první chvíle, co se vrátily, co skončila válka; i kdyby celé okolí bylo zkažené, jak zákon káže.

Včera si jedno z mladších děvčat obléklo s dovolením Dity Saxové – jen na chvilíčku, zhlédnout se v zrcadle – její zelenou jupku a vyběhlo v ní do ulic. Dita ji potkala Na Příkopě o tři hodiny později. Svlékla z ní jupku na místě. „Kdo se obléká do cizích šatů, toho svléknou,“ řekla.

Doprovodila to, jako všechno, úsměvem. Ukázkou svých bílých zubů. Nechtěla se smířit s tím, že se o její věci budou všichni do nekonečna dělit, bez požádání a bez jejího souhlasu. Vychutnávala si požitky, když je něco jen a jen její.

Správce o Ditě Saxové nemohl uvažovat odděleně od ostatních. Šest let války je smísilo dohromady. Něco v nich ochablo? Byla v ní žízeň, hlad a zvědavost a ctižádost, možná netrpělivost; chuť na lahůdky života. Správce měl za to, že je jen otázka času, než se odliv změní v příliv a všechno se pro ni obrátí v lepší.

Nebo se i z Dity Saxové pro něho stane hádanka? Každá holka tady pro něho byla hlavolam. Byla na svých osmnáct dost moudrá, aby se chovala podle toho, co se od ní čeká? Dita Saxová byla v domě jedna z nejhezčích: nejenom proto, že byla o hlavu větší než ostatní,

a světlavlasá, s krásnýma modrýma očima. Mohou si takoví lidé dovolit o krapet víc? Snad si to myslí. Připadala mu sebevědomá. Možná, že byla silná. Přežila. Všechny, co tu byly, přežily. Otušilo je to, nebo byly o to choulostivější? Nebo obojí?

Dokázala si občas udělat anglickou sobotu z každého dne týdne. Nezdálo se, že by na sebe spěchala. Dita Saxová byla většinou samý úsměv. Někteří z nich měli za sebou sedm lágrů. Přála si mít volbu. Pokud ne ve všem, aspoň v tom, co se týkalo jí. Někdy se tvářila jako svlečená ze všeho. Měla – i na jeho ženu Isabelu – nekonečné dotazy. Co to bylo, po čem dychtila nejvíc?

Neschopen proniknout vnějším pouzdrem svých svěřenců, cítil správně tajemství každé z nich. Včera se hodinu oblékala do bílých šatů a navlékala si dlouhé bavlněné rukavice až k lokti. Byla marnivá? Nevinná? Snad, do určitého stupně. Jak by měl zacházet s lidmi jako Dita Saxová nebo Alfréd Neugeborn, kteří viděli zabíjení, jako se druzí koukají na ptáky ve vzduchu nebo na provazolezce v cirkusu anebo na sluneční oblohu anebo na rybu v potoce?

Dita Saxová mu svěřila už před časem svou teorii: zabít, nebo se nechat zabít. S podezřením, že člověk může zabít i bez důvodu. Nepřestávala se smát i při tom. „Nikdo nejsme z jednoho kusu, milý pane Goldblatte. V každém z nás, kdo se vrátili z lágru, je kousek podvodníčka. Myslíte, že ne? Třeba balamutíme i sami sebe.“ Také mu pověděla: „Každý z nás žije místo někoho jiného. Mě nezabili, protože v době, kdy jsem tam byla, zabíjeli zrovna ty ostatní: Holanďany, Němce, Poláky a italské Židy i Nežidy. Ale nedělejte si o mne starosti. Nehodlám se kvůli tomu cítit vinná. Je to jen trochu nepříjemné.“ A usmála se na něho jedním ze svých příjemných, chytrých úsměvů, jako by ji její nevinost opravňovala k tomu nebýt tak vysloveně bezelstná. Asi nebyla. Jak by mohla?

Jak říká Isabela, některá děvčata jsou tajemná jako luna. „Chytrost jsem zdělila po svém malém tatínkovi a eleganci po mamince, která byla o hlavu vyšší než on,“ dala se Dita Saxová slyšet.

Někdy musela pochybovat, jestli byl její tatínek chytrý, když se dal tak snadno obelstít a zabít a předtím se nechal okrást o vše, počínaje snubními prsteny.

A také: „Ještě mě nikdo nepřesvědčil, že by bylo nějaké vykoupení, i kdyby potrestali všechny viníky co nejpřísněji, včetně hrdelního trestu. Spíš si myslím, že jim dají vojenské nebo jiné penze. Ostatně život není to, co chceme, ale to, co máme.“

Dejme tomu, myslel si správce. V duchu namítl: „Dito Saxová, volba není v tom, co potřebujeme nebo máme, ale v tom, co můžeme udělat.“ Snad.

Co ji vtahovalo do debat o zabíjení s důvodem nebo bez? Viděla se, jak ji zabíjejí, v duchu, jako když někdo zaslechne nějakou dávnou, stárnoucí, ale neztrácející se ozvěnu? Jak dalece věřila, že válka už skončila? Nebo jakou válku, sama za sebe, vedla? Jaké hry hrála s kluky z Krakovské?

Správce procházel školní kuchyní, ze které si s Isabelou zařídili po válce byt. Dům byl už starý, jako většina domů v Lublaňské ulici, vystavěný na začátku století. Měl čtyři poschodí, bez výtahu, půdu a bytné sklepy, propojené až do Legerovy ulice během války, kdy sloužily při leteckých náletech jako kryty. Před válkou patřil dům Židovské obci. Za války tu nacisté skladovali modlitební a jiné zakázané knihy a hudební nástroje, harfy, piana anebo klarinety. Udělali z domu noclehárnu pro ošetřovatelky německého Červeného kříže, které projížděly s vojenskými transporty Prahou na východ a zpět. Jeden čas tu bydlely norské a dánské ošetřovatelky, krátce taneční soubor, který účinkoval pro německou armádu, nějaké pochybné zpěvačky.

„Někdo se sháněl po Ditě?“

„Nějaký úředník ze Statistického úřadu. Asi si o něco zažádala a ten člověk tu byl na rešerši.“

„Neptala ses, co chtěl?“

Isabela zvedla udiveně hlavu s hlubokýma hnědýma očima jako kůň. „Špatně vypadáš, Leo. Sedíš tu jako na návštěvě.“

Z udání vyplývalo, jak by si Alfréd Neugeborn, zvaný Fici, už třetím rokem zámečnický učeň, zničil budoucnost, kdyby to provedl. A že Dita Saxová je jiná, než napovídá její dospělý úsměv a skořápka. Kdyby si dal někdo práci spočítat, kolikrát chyběla v archivu na Obci, dokud tam ještě pracovala, a ve škole užitych umění, kam se zapsala,

když z archivu odešla, vyšlo by najevo, že celá Dita Saxová, od paty až k hlavě, je parazit.

Mezi polévkou a příkrmem (jako většinu pátků v zimě podávala Isabela kapra) probíral správce v duchu jednotlivá děvčata pod záminkou, že si dává pozor na kosti.

Nemohl s nimi zacházet, jako by se nic nestalo, myslel si. Viděly příliš mnoho – a byl by rád, kdyby jen to. Měly jinou psychologii. Nevěřily, že jim něco opravdu patří. Jako by si koupily vzácné hodinky a nedbaly o to, jestli se zpožďují nebo zrychlují, protože byly aspoň krásné. A taky nevěří, že by jim mohly zůstat.

„Konečně už zase teče voda,“ řekla Isabela Goldblattová. „Slyším to už chvíli. Musíš mít nervy ze železa. Poslechni si ten kravál.“

„Bohužel i bohudík,“ odpověděl správce.

„Žádná z těch našich holek není anděl.“

„Každá je anděl,“ namítl správce.

„S tím, co mají za sebou?“

Správce měl plnou hlavu Dity Saxové. Před týdnem navrhovala na schůzce kulturní a studijní komise, aby Obec koupila originál Chagalla pro sál v přízemí, kde se v sobotu odpoledne nebo večer tančilo. Udělala si pověst svými špičkami. Když pan A. F. mluvil o snahách londýnské vlády v exilu, podala mu místo dotazu lísteček s čínským příslovím: Čím víc člověk mluví, o to méně si lidé pamatují. Na její odzbrojující úsměv jí pan A. F. odpověděl francouzským pořekadlem, že usmívat se není ještě důkaz, jak je někdo šťasten. Výsledek toho byl, že ji pozval na oběd. Objednala si pečenou kachnu. Když pan A. F. viděl, jak jí chutná a jak rychle ji snědla, dovolil jí, aby si objednala druhou porci.

Doma se pak vyslovila: „Když se to sečte, v žádné hospodě nedají na talíř lepší večeři, než kterou ukuchtí dobrý kuchař. Nejde ani o to, kolik se za to platí. Spíš s jakým zaujetím se do toho pustí.“ Slyšely o tom, že nechat udělat někoho večeři místo sebe je jako nechat obejmout svého miláčka někým jiným? „I kdyby to člověku uznali, není nad to udělat si to nejdůležitější sama.“

„No, dovol?“ otázala se Brita, děvče při těle. „Myslíš, že jsi králov-

na ze Sáby?“ Dita ji obdařila úsměvem. „Něco udělám vždycky bez váhání.“

Potrčila si na špatné vtipy. „Umřít je snadné. Je to jen těch posledních pár vteřin a je to hotové. Člověk se při tom nemusí ani moc snažit. Co na tom sejde?“ Byla přesvědčena o tom, že umřít rychle a bez námahy je velká výhoda, pokud ne zrovna zábava. Také říkala: „Život je krátký. To už víme. A vzácný. Až na to, že pro ty druhé zas tolik ne.“

Měla za to, že jí projde doslova všechno, jen proto, že se mamince a tatínkovi povedla a vyrostla do té správné výšky a zůstala naživu? Nemohl o ní s dobrým svědomím říci, že by se díky svému mládí cítila nesmrtelná nebo nezranitelná jako její židovští spolužáci. Na svých osmnáct už mohla mít rozum.

Jednou řekla: „Vždycky a všude se najde někdo, kdo mě rád zabije, aniž by potřeboval důvod. Lidi se toho nemůžou nabažít, zabíjet bez důvodu.“

Včera také řekla starému Munkovi: „Usuzuju, že všichni potřebujeme někoho, kdo by nám opakoval, jak jsme báječní, a pak se choval, jako by tomu věřil. Musím být v tom ohledu vyhladovělá, že jenom čekám na někoho, kdo mi řekne, jak mě má rád. Nebo to potřebuju tolik, že se mi i to, co mám, zdá málo? Asi toho příliš očekávám. Jistě, mám pár lidí, kteří mě zrovna neodmrtší, když se objevím. Asi je hloupé říkat nahlas slovo láska. Měla jsem jen jednu někoho, kdo mě měl možná radši než sebe. Ne proto, jak vypadám, co mám nebo co si myslím. Když milujeme rodiče jako oni nás, je všechno jednoduché. Ani nevím, kdy se to zvrtno a úloha nebo výsada nechat se milovat se proměnila v potřebu milovat. Musím už rychle načerpat někde nějak nějaké sebevědomí, ten správný druh sebedůvěry, aby se kyvadlo vrátilo. Myslím, že si to zasloužím. Musím to cítit nejen mezi spánky, ale i v srdci, a pak, možná, to bude pravda.“

Povzdechla si: „Naskákaly mi na tváři pihy. Jistě, s tím se nedá nic dělat. Kluci tvrdí, že mají rádi pihovatá děvčata. Co jim také jiného zbývá, když chtějí holku přesvědčit, že je ta jejich pravá?“

Než válka skončila, nevěděly ani jedna, co se s nimi stane, jak to všechno dopadne. Obec je zahrnula péčí, i na účet těch, kteří se nevrá-

tili. Bylo jim šestnáct sedmnáct nebo osmnáct, ale mohl je pokládat za šestnácti-, sedmnácti- nebo osmnáctileté?

Správci se nechťelo vžívat se do obrazů, které musely mít před očima, když je zavřely. A možná, že i když je měly zešíroka otevřené. Přál by si, aby si všechny, bez výjimky, uvědomily to jedno, co si uvědomoval sám: žádná minulost neospravedlní a neomlouvá, nanejvýš vysvětluje něco, co není správné.

Nikdo nemůže po třech letech v lágru zůstat nevinný.

Loni na ledové muže zmizela Dita Saxová na tři dny. Jela se podívat do Terezína, kde za války strávila s matkou a otcem dva roky, než je v roce 1943 rozdělili a každý na vlastní pěst odjel v dobytčáku s pětistícovým transportem do Auschwitz-Birkenau bei Neuberun. Přivezla si po válce nazpět z Terezína boty s papírovou podrážkou. Opatrovala je jak talisman. Jednou si v nich dokonce vyšla k *City* na Václavském náměstí, kde se scházeli mladí lidé stejně jako na začátku války, a nechávala se oslovovat kdekým.

Kromě toho se o ní říkalo, že měla aféru s gigolem z místního židovského baru, přesněji řečeno, z baru, který byl za války otevřen jen pro nižší než nordické rasy, stejně jako kavárna *Ascherman* v Dlouhé ulici, a po válce si zachoval převážně zase jen židovskou klientelu.

Gigolo byl Rakušan. Živil se vyučováním jízdy na lyžích. Kdosi říkal, že přišla do baru s panem A. F. a gigolo na ni dělal oči. Když šla na toaletu, oslovil ji a pozval na tři dny na hory, že ji naučí lyžovat, pokud to ještě neumí, nebo ji zdokonalí, jestliže lyžuje aspoň trochu.

Pokud se to měřilo tím, kdo o tom nejvíce mluvil, musela vědět podrobnosti Linda Huppertová; ale to byl zároveň důvod, aby o tom správce taky pochyboval.

Gigolo byl prý bývalý mistr Rakouska ve slalomu a sjezdu. Vzal prý Ditu na horskou chatu a každý večer ji hostil. Sliboval, že jí objeví rozdíl mezi chlapcem a mužem. Podle Lindy Huppertové se jeho věk pohyboval mezi jednadvaceti a jednácticeti. Pak chtěl údajně od Dity za hodiny lyžování peníze, ale protože žádné neměla, odmítla platit, a tak ji učil bezplatně. Lyžoval prý po strmém svahu, jako by tančil. Předváděl kristiánky a Ditu si docela získal. Když s ním odmítla jít do po-

stele, chtěl, aby s ním aspoň strávila večer. Jenže prý hodně pil, proto přijela nazpět o den dřív. Nejdřív jí nic neprozradil, ale pak se přiznal, že žije se staršími ženami, učí je lyžovat nebo jim dělá společnost a nechá si za to platit.

Bylo v tom příliš mnoho prý a možná a asi. Ale správce napadlo, že i když se to nestalo, mohlo se to stát, přestože znal důvod Ditiny nepřítomnosti. Při návštěvě Terezína nachladla a málem dostala zápal plic. Většinou se dávala vidět veselá, ale bylo v ní také něco, z čeho šel strach. V takové chvíli se jí prohloubily oči a dostávaly odstín téměř tmavomodré. Správce se na své svěřenkyně nechtěl dívat, jako by každá z nich byla zároveň svým méně povedeným dvojčetem nebo dokonce dvojníkem. Představil si na chvíli Ditu Saxovou na horách s neznámým mužem, dost hezkou, aby to někdo mohl zaměnit za sílu, a usměvavou, aby v tom viděl dospělost nebo vyrovnanost.

Jistě, říkal si správce, nikdo nejsme z kamene. Z jednoho kusu. Lekala ho neviditelná, tušená křehkost; zranitelnost, která se neotuží lágrem.

Podle nepsaných zákonů domu v Lublaňské se správce zbytečně nevyptával. Nechtěl nikoho urazit. Nemohl si jen zabránit, aby neviděl tkanivo z nitek, které se splétaly a dotýkaly jedna druhé. Kdo řekne A, musí říci také B.

Má všechno svou míru? Neříká Isabela, že kde je kořist, tam se slétají jestřábi? Když se o gigolovi Isabela dověděla, řekla, že divoká husa neklade krotká vajíčka.

Zaměstnali Ditu hned po válce s profesorem Munkem (boty s psími dečkami, kravata s šišatým uzlem a krátkozraké oči s brýlemi uprostřed nosu a většinou beznadějně potrháný svetr) v archivu na Obci. Stěžovala si za den, že ji nebaví pachtit se v lejtrech. Svěřila se Munkovi, že by ráda kreslila. Připouštěla, že k tomu má „spíš náklonnost než skutečné nadání“. Bylo jí osmnáct, ale často mluvila nebo se chovala, jako by jí bylo pětadvacet.

Stýskala si Isabele, že není na fotografiích taková jako v zrcadle. Co ji zkreslovalo: fotky, nebo zrcadlo?

Připadalo jí směšné, jak někteří lidé měli hodnotu jen veřejně, soukromě nestáli ani za mrknutí okem.

Na pokoji číslo 16 bydlely s Ditou ještě Líza Vágnerová a Brigita Mannerheimová, zvaná Brita nebo Bohorodička a někdy Velká Británie. S trudovitým obličejem a silnýma nohama a rukama trávila zpravidla jednou za měsíc dva dny v posteli, jako by byla nemocná.

V pondělí se nechala Brita Mannerheimová pozvat do Krakovské, domova chlapců, k Andymu Lebovičovi. Správci se doneslo, že jí propěvoval *Píseň severu*. Mohl si představit, co následovalo. Líbilo se jí, že byl Andíček Lebovič tak romantický, než jí utrhal knoflíčky u blůzy. Napomenula ho, aby si držel ruce u těla. Andy se na ni zubil. Opatří jí novou blůzičku. Žádné strachy. Za pět prstů? Není nad tu správnou pověst, říkaly jeho hluboké hnědé oči. Proč máš tak lesklé oči, ptala se Brita. Chceš si hrát na Červenou karkulku, vrátil jí to. Také o něm slyšel, že dceři místního řezníka, která mu nosila na schůzky salám a čokoládu, roztrhl vepředu podprsenku, protože neměl trpělivost a asi nevěděl, jak jí zezadu rozepnout háčky. Sice se jí to nelíbilo, ale zároveň to na ni udělalo dojem.

Správce byl u konce s rozumem. V jednom si byli rovni: měli hluboko do kapsy. V něčem si byl také roven s nimi: vztahy a rozdíly mezi děvčaty a chlapci mu byly nepochopitelné. Staré rovnice na ně neplatily. Za jeho časů to nebyly dívky, které rozepínaly chlapcům kalhoty. Kdysi to viděl jinak. Bohužel neměly vepsáno do tváří, co udělají. Věděl, že rozdělovat je podle křehkosti nebo drzosti nestačí. Probíral, s čím neměly problémy. Vyšlo mu, s čím je měly. Báł se všeho, co odvádí jeho pozornost. Dělal všechno, aby si s nimi rozuměl. Hledal na nich, co mu ušlo na první pohled. Často myslel na to, jak vyrostou, dospějí, co z nich bude. Měl přehled o tom, co si pořídily. Nebyl si jist, v čem všem byly ze všeho nejvíce pro sebe. Křivdit jim by pokládal za rouhání.

Je tu málo světla, usoudil. Našroubuje silnější žárovky. Místo pětadvacítek čtyřicítky a místo čtyřicítek šedesátky. Vem vyšší účet čert.

Na lakotu si u něho nebudou stěžovat.

Bál se, že mu uniká, co je vzrušovalo. Nebo že ho vzrušuje, co jim je lhostejné. Měly představu o světě, o kterém si správce mohl udělat jen přibližný obraz a který opustily, a mlhavější představu o světě,

do něhož už vstoupily. Znaly minulost, neznaly budoucnost. Předpokládal, že bude lepší. Byla nesporně lepší už proto, co jim nehrozilo. Za války se správce ptal: Jak se to mohlo stát? Co k tomu vedlo? Jak budeme žít? Jaké byly jejich otázky? Čemu se přizpůsobovaly?

Lízu Vágnerovou si správce vybavil s nosem jako čepel protipožární sekerky a s tenkými, promodralými rty. Hned první podzim po válce měla aféru s obvodním doktorem, kterého pak vyměnili.

Vedle na pokoji číslo 15 spala Linda Huppertová, nevlastní sestra D. E. Hupperta, druhým rokem učednice u dámské krejčové v salonu Schiller na rohu Lublaňské a Legerovy. Jednou se hádala s Ditou a Saxová jí nakonec potvrdila, že i gigolo (aspoň nikoho nevraždí a nekrađe) může být elegantní a odvážný, i když má pružnou morálku, zatímco někomu to první i druhé chybí, zato toho třetího se drží. Co je špatné na situační morálce, kdy si člověk určuje pravidla podle okolností?

Dobré je vždycky dobré a špatné špatné.

S Lindou bydlela Tonička Blauová, které přezdívali Mumie. Po boku Dity vypadaly jako Pat a Patachon v sukních. Huppertová sebrala před časem přítele Neugeborna, Alexandru Lebovičovi Larberovi, krabici se svršky a prodala je u vetešníka v Malé Karlově dřív, než se do večera stačil vrátit. Byla v stavu prodat celou Lublaňskou, jen aby zjistila, že to nebude obráceně.

Jak se jmenovalo děvče, které mělo před válkou strýčka v žaláři za to, že kradl? S tou se Dita Saxová také jeden čas kamarádila.

Tonička Blauová byla nejmenší. Během války ji znásilnili. Někdy vykřikovala ze sna do tmy věty, jimž nikdo nerozuměl.

Kromě toho myslel správce na nejkřiklavější případy. (Jednou ztratila Dita Saxová z nezalepené obálky dopis. Někdo ho vylepil ve sprchách. Psala, že člověk se nemá radit s nikým, kdo je sám v nouzi.) Kolovala jí v žilách rozpustilá krev? Těžko by uhádl dopředu, co si zas vymyslí. Chovaly se někdy všechny jako děti, přestože už dlouho dětmi nebyly.

A Alfréd Neugeborn? Co o něm vlastně správce věděl? Pan Traxler, správce domova z Krakovské 24, ho posílal na nejrůznější práce, takže si vydělal poměrně víc než ostatní. Opravoval vodovod a zábradlí

i tady v Lublaňské. (I když dům potřeboval obojí nové a nebude možné to dlouho odkládat.) Správce si nepamatoval, že by někdy Neugebornovi musel platit nebo že by to od něj chtěl. Pro radu si má člověk jít ke staršímu, jak se říká. Něco udělat, o to se postarají mladší.

Mohl jen hádat, kde se jejich nápady berou a jaké to přesně nápady jsou. Mohou si snad myslet, že jim zítra všechno projde proto, co si prodělali včera? Nebo si vzpomínají na to, co bylo, protože je svět hotov na to co nejrychleji zapomenout? (Ne-li to přímo popřít?)

Správce otevřel okno. Slyšel hlasy z ulice, ze schodiště, ze sprch a z pokojů. Byl by rád, kdyby to byly všechno jen gramofonové desky, domino, tance se židlemi nebo polštářové války a hry na fanty. Snažil se rozeznat, kdo mluvil. Zdálo se mu, že slyší zpěvavý hlas Dity Saxové: „Neznám takovou věc jako plakat bez příčiny. Jsou prostě důvody, kterým někteří lidé nerozumějí, protože jsou pod povrchem jako voda nebo nafta. Jsou to skutečné důvody. Jemné, nebo dokonce pochybné, vnitřní.“ A pak slyšel něco, čemu nerozuměl, a znovu Ditu: „Vždycky, když se na mě podíval, jsem se na něj usmála, pokud možná co nejtajuplněji. Nebo jsem vyprskla smíchy. Už jsem se nemohla ovládat. Objednala jsem si dvakrát porci kachny s knedlíkem a se zelím. Ať platí. Ještě rostu. Nedokážu to vysvětlit. Pak jsem umřela. Jen tím se vzpamatoval.“ Jiný hlas říkal: „Jsi z toho venku.“ „Jo,“ řekla Dita. „Mám v hlavě mlhu.“

„Bohužel i bohudík,“ řekl správce a zavřel zase okno.

Představil si Ditu Saxovou, jak tančí v pokoji s krajkovým ubrusem přes hlavu a kolem ramen, na zpomalenou rychlost nějaké revoluční písně, s rukama sepjatýma pod bradou jako mladá čarodějka. Už jsme všichni blázni, pomyslel si správce. Bohužel i bohudík. Někdo o sobě nepřestane mít nejvyšší mínění, ani kdyby ho zavřeli za padělání listin.

„Co s nimi mám dělat?“

„Jedno oko zavřít, na druhé nevidět a do třetice neslyšet, co nechceš a nemusíš,“ odpověděla Isabela Goldblattová. Včera říkala Munkovi, že víc než kritik by se v tomhle baráku uplatnily modely. Některé věci lze získat zase jen za totéž. Pomyslel si, že některé dveře se dají otvírat jen zevnitř.

„Trpělivost,“ řekl správce, spíš pro sebe. Potřeboval trojnásobnou dávku trpělivosti. Stálo je všechny mnohonásobek úsilí, aby porozuměly, co se od nich očekává a co se sluší a patří, snad i proto, že přežily jen díky tomu, že se zachovaly naopak. Měly svá vlastní měřítka a pravidla. Smysl slov se pro ně posunul. Mluvily jedním jazykem a slyšely jiný; dorozumívaly se v šifrách a zkratkách, skoro krypticky.

Neměly pro minulost ani tu nejmenší omluvu. Potkávaly na každém kroku něco nebo někoho, kdo jim připomenul, co bylo. Chovaly se jako hazardní hráči, kteří vědí, jak hodně záleží na umění hrát, odvaze riskovat, náhodě a šikovnosti a na štěstí. Nebo na okolnostech. Jaké karty mají v ruce ony a jaké protihráč. Kdo vrhá kostky. Chápaly, proč někdo po všeobecné katastrofě rabuje, když to nemůže dostat jinak. Rozdělily si lidi na pár základních druhů a nezdržovaly se podrobnostmi. Bylo jim osmnáct a počínaly si jako staří veteráni. Svět pro ně bylo kasino, kde člověk využije štěstí, jakkoli a kdekoli se vyskytne, a umí se o sebe postarat, navzdory všemu, kdykoli se pustí do hry. Čekat na radu by znamenalo nenapravitelné prodlení. Očekávaly za to, co měly za sebou, velkorysost? Že je bude někdo hýčkat? Předpokládaly, že jim patří i to, co už si nemohou vyzvednout ti, kteří to už měli neodvolatelně za sebou, jejich rodiče, sestry, bratři, známí, příbuzní, do nekonečna? Unavilo je myslet na to, že zahynuli nevinní. Nebyli sami. Ve válce zahynulo přes pětapadesát milionů lidí. Statistiky je omrzely i zastrašily a otupily. Nemohly čekat na žádnou poslední vůli těch, co už byli mrtví. Neměly jen v úmyslu to naplno vyslovit. Oceňovaly život a přijímaly jeho odvrácenou stranu stejně věčně, jako by snídaly, obědvaly nebo večeřely. Ale jen mezi sebou. A po svém. Byly opatrné i neopatrné zároveň. Někdy předstíraly větší přátelství, než jakého byly schopny; jindy se zase tvářily mnohem nepřátelštěji, než se skutečně cítily.

Pokud šlo o Ditu, měla v každé žilce jinou vlastnost. Nedalo se dopředu odhadnout, co udělá. To se nedalo povědět o nikom kromě těch, co už nebyli.

Musel by být mudrc, aby jim rozuměl a rozpletl jejich hlavolamy. Svoje hlavolamy.

„Máš pravdu,“ řekl správce.

„V čem? Nic jsem neříkala.“

„Kdo si naloží na lodičku čerta, musí ho vozit,“ usmál se správce na ženu. „Jak jsi to říkala o těch, co si jsou cizí?“ Myslel na cizince a slepce, kteří si pro Isabelu podávají ruce. Musel připustit, že je s rozumem v koncích. Ale proč, myslel si, ještě se nic nestalo, a možná nestane.

Po večeři hrál Lev Goldblatt na svou otlučenou italskou mandolínu. Jak říkali na Piavě: Z každého dřeva nejde vyřezat dýmku. *Non di ogli legno si fanno i santi*. Nepřestával se divit, jak si mohl myslet, že po válce půjde všechno jako po másle? Jako když odstranili s Isabelou z oken válečné zatemnění a do oken vpadlo světlo.

Isabela myla nádobí. Pak leštila přístroje, které měla přes válku schované a dostala je nazpět. Někam se to navyklé poztrácelo, myslela si. Na nic se neptala. Nikdo není větší blázen než starý blázen. Za matným sklem kredence měla fotografie svých tří synů, kteří se nevrátili. Stali se její jedinou myšlenkou ve dne a snem v noci. Vidličky a nože jsou to jediné, co člověk může dostat nazpět. Ani páteční ryba neznamenala už to, co kdysi. Ale co bylo znovu jako před válkou?

„Kdo nejvíc slibuje, nejmíň splní,“ řekl správce.

Napadlo ho, že kdyby se jich někdo zeptal, jestli viděly na vlastní oči mimozemšťany, odpověděly by sborem: ano. V každém lágru, kde byly.

Později pověsil správce mandolínu na skobu nad truhlou se zásobními peřinami. Mohl se vracet v duchu do Terstu, kde byl s posádkou za první světové války, vstával s hlaholem polnice a uléhal s lkaním večerky. Měl zkaženou večeři. Nařčení tedy působilo, obvinil se. Nemůže od nich přece očekávat, že udělají bez odmluvy všechno, co se jim řekne. Je to jako malá bota na velkou nohu. Nebo obráceně? Někdo je starý mezi dětmi a jiný zase jako dítě mezi dospělými. To by si měl počínat jako policejní ředitel a zkoumat charaktery jednotlivců pod mikroskopem? Báł se, že je tu ledacos, co se nedá předvídat, co není stálé. Myslel na Ditu Saxovou a Alfréda Neugeborna a na to, co spolu asi měli.

Den, který předcházел noci z pátku na sobotu, hrozil už od rána sněhem. Dita Saxová prohlížela oblohu, růžově hnědý dech mraků a kouře nízko nad střechami.

Šla si dolů po schodech pro svůj kufříkový gramofon, který půjčila mladším děvčatům z druhého poschodí, aby si mohly přehrát nové desky. Přinesla si ho nahoru jako zavazadlo, se kterým tak ještě byla ochotna se někam pustit. (Pamatovala si, co to je, sedět na kufrech.) Položila se na šestnáctce na podlahu a opřela si bradu do dlaní. Ráda se předtím, než se šla sprchovat, natáhla.

Ležela na čínské rohožce, kterou tu měli jako koberec. Začala si prohlížet Britin časopis. Z křídového papíru se usmívaly elegantně oblečené ženy. Firmy se vznešenými cizími jmény inzerovaly na celých stránkách cigarety a náramkové hodinky. To bylo něco jiného než ve Věstníku, který ležel na posteli Lízy Vágnerové.

Nebylo by špatné mít pro sebe hnízdo bourců morušových. Už věděla, že nebezpečí, které jí hrozí, pochází z toho, co bylo, a že by jí neměli být všichni podezřelí a že by se neměla stáhnout do sebe jako lidi, co emigrovali do Austrálie nebo do Ameriky. Přála si ze sebe setřást tajný strach, který ji znervózňoval, že nemá smysl se k někomu poutat a pak se loučit.

Podívala se do společné skříně. Bavilo ji oblékat se jako herečky, pro každý den nebo půl dne pro jinou úlohu, jinou společnost nebo odlišnou příležitost. Červené šaty s výstřihem jako žena upír, zelené šaty jako z Rusalky, vodní víla a vodník dohromady, na večer černou blůzu s odhalenými pažemi a černou sukni anebo úřednické šaty, šedou blůzu a šedou sukni, učitelské oblečení, vážné, směšné, lehkomyšlné nebo pozorné, zmást lidi množstvím tváří a možností. Ačkoli nechat lidi domnívat se, že je zralá a všeho schopná, také nebylo k zahoezení, naopak, bylo to výhodnější a snesitelnější, protože tak získala čas vyrůst z dětských botiček, ze kterých po tělesné stránce vyrostla už dávno.

Také zrcadlo mohlo být zdrojem zábavy a utloukání dlouhé chvíle. Mohla udělat laskavou, moudrou, zarputilou nebo mrzutou tvář, pi-

tvořit se nebo se dívat chtivě, tázavě, otráveně nebo nedůvěřivě, jako naivka, než to všechno smyl její veliký úsměv, krásné bílé zuby, výraz klidu a míru, který mátl i ji samotnou.

Škoda, že nebyla na fotkách tak pěkná jako v zrcadle. Jen něco mělo logiku, důvod nebo vysvětlení, ostatní byla hra. Přála si být silnější. To zrcadlo neukazovalo. Jako Líza nebo Brita. Aby na ní kluky zajímalo ještě něco víc, než jaké bude mít na večírku šaty a jak rychle by se daly svléknout.

Co je skutečně pod nimi?

Asi by se jí nelíbilo, kdyby ji viděli, ať už v šatech nebo bez nich, jako živou ledničku.

Zatím o společnost neměla nouzi.

Vzdychla si. Škoda, že nikdo není z jednoho kusu. Nebo je to možná dobře? Včera se v jídelně hádaly, co je civilizace. Pro ni to byla slupička, kterou lze snadno odškrábnout, aby vyhrzl žhavý obsah Země. Pozor! Není to pro bezstarostné cestující.

Lidé jsou jako moře, pod jehož hladinou požívají dravé a velké ryby ty mírnější a menší, aniž mohl kdo rozsoudit, které jsou lepší nebo horší.

Rozřešil to doktor Fitz: Pro něho je civilizace neutiskovat slabé a neposlušchat ty silné a pánovitě. („Pro nás a pro nejbližší budoucnost to zatím stačí.“) Také řekl, že emigrovat se dá ze země i z těla. Ne z duše. Neobtěžoval se podrobnějším vysvětlením. („Čistotými-lovnost a pořádek jsou hodně, ale ne všechno, podívejte se na Němce za války. O pořádek a čistotu a dochvilnost u nich nebyla nouze. Od-pouštěli si to hlavní a prvořadé, být slušný, čili, jak se říká, dobrý.“)

Byl jako kniha, kterou autor vyslovil jen z poloviny, aby si ji čtenář mohl doplnit.

Všichni byli posedlí tělem. Co nepoznamenávalo tělo? Chápala i nechápala proč. Vejde se to vždycky všechno do velikosti špendlíkové hlavičky, pomyslela si. Měla ráda reklamy, i když nevěděla proč. Snad proto, že tak jako gramofon zastával v jejím malém životě úlohu zábavy a dostatku, mohla se v duchu zásobit marnotratně nabízeným zbožím včetně motocyklu se sajdkárou a elegantním aut'ákem, jako

třeba Andyho a Neugebornův Jaguár ideál. Reklamy v Britině žurnálu s erby, podobnými královským, pocházely ze Švýcar. Ženevské jezero s vodotryskem. Na barevně pomalovaných hodinkách s řetízkem bylo za pět minut pět. Bezděčně si vzdychla.

Nezapomněla na hlad, ponížení, zimu, aby si uvědomila, co znamená teplo, střecha nad hlavou, jíst třikrát denně. Dala se převrátit táborová zkušenost, aby se měla o co opřít a čím věci měřit? Věděla, co je příležitost, která se naskytne, a náhoda, jež uteče. Přála by si získávat věci, protože si je zaslouží, třebaže nevěděla zatím jak. O tom bylo snadnější snít. Snila tedy o tom, čeho by byla schopna. Studium jazyků? Divadlo? Vdát se? Čím neurčitější byl její sen, tím se zdál dosažitelnější. Dělat jen co chce? Připadala si jako jarní země, která přestála zimu. Cítila to jako strom mízu, jež ho posiluje a stoupá od kořenů vzhůru.

Bylo pro ni záhadou, jak si některé holky nacházejí milence, a proč není jako ony. Byla jiná něčím, co klukům vadí? Nacházela dvojznačnost ne v tom, jak se chlapci chovají k děvčatům (i když také v tom), ale v jejich mysli, že si nedovedli vysvětlit, kdy mají nebo nemají nutit holku k něčemu, k čemu je sama svádí nebo čím je pokouší a co je špatné. Hoši, kterým se to nelíbí, mají blízko k tomu takovou holku odsoudit, jako kdyby si děvčata byla jistá ve všem, co dělají nebo co naznačují, čím kluky pokoušejí a co chtějí, ale zakrývají své nejtajnější touhy hrou. Ano i ne. Kluci, jak to vypadá, nedovedou nikdy uznat, že si jsou holky nejisté v tom, co chtějí, a mají na své touhy právo. Je to pro mlhavost jejich citů, která vytváří a vysílá smíšené signály. Je přece možné, že jsem myslela doopravdy něco, co jsem řekla nebo naznačila v pondělí večer a zároveň co jsem řekla potom, a je to nepříjemné být rozpolcena mezi to obojí. Proč se mučit něčím, v čem nemám kontrolu? Je to ztráta času? Co se ode mne čeká? Jestliže jsem to nejžhavější a nejdychtivější, co chodí po světě a má dvě nohy, dvě ruce a hlavu na krku, proč se na nic nezmůžu? Proč se na sebe děvčata dívají jako na zboží, které buď jde, nebo nejde na odbyť?

Ve Věstníku našla projev někdejšího rotného ve východní jednotce za druhé světové války a skladníka Obce, Julia Schwartze. Byla to

vlastně už závěť. Neproslovená řeč pro schůzi závodní rady, na kterou se už nedostavil. Skočil z okna, když mu řekli, že na poslední chvíli nastupuje do armády, stejně jako hodně jeho soukmenovců. Zkazil jí královská švýcarská oznámení. Přeskočila články „Slovo proti zkáze“ a „Před dnem smíření“ a co praví rabi Jaakov, že je lepší jediná hodina blaženosti na onom světě než celý tento svět, ale lepší jediná hodina pokání a dobrých skutků na tomto světě než celý život na onom. Někdo psal o tom, že se Němcům nedá vytykat nedůslednost. Zabili za pět let víc lidí, než bylo předtím zabito za pět set roků. Dál někdo rozvíjel tanec mezi paragrafy, zda má právo na svůj závod stařec z města Varnsdorfu, který strávil válku v Anglii, když se podniky podobného druhu znárodnují. (Připojili hezký citát z Oskara Wilda, že některé charaktery znají cenu všeho, ale hodnotu ničeho.) Zlost na už neexistujícího skladníka v ní rostla. Proč má člověk litovat někoho, kdo už nemá ani nehty, aby se mohl škrábat? Jak říká Bohužel i bohudík, v domě ze skla neházej kamením. Mrtvým se nezávidí. Němci byli bystří. Obrátili židovskou mravnost naruby a obstáli s tím. Jestliže její tatínek ještě věřil, že s každým narozeným dítětem začíná svět znovu, stačilo Němcům to obrátit. Pro ně začal svět znovu každým zabitým dítětem.

Vzala si znovu žurnál Brity Mannerheimové. Už to nebylo ono. Narodila se přičiněním svých sudiček z Josefské 7, tedy žádné von, jak říkal doktor Fitz. Cizí život žitý cizími lidmi v cizích zemích ji přitahoval a unikal. Říká se, že žíznavý člověk pije potichu. A že hlad učí mnoha věcem. To první nesedí. Druhé snad. Jednou jí tatínek vyprávěl, že v Americe žije herečka Marion Davisová, která má padesát koupelen, každou v jiné barvě. Který krysař tam zavedl tuhle Marionu? Kdy a jak a proč? Erich Munk by to hbitě zdůvodnil. Ale kasty a třídy byly. V nich tkvěla kletba mnoha osamělých.

Isabela Goldblattová ji pozvala na krupicovou kaši. „Jako od maminky.“ Myslela na to, jak se tu dívají jedna na druhou. Na Toničku, jak byla někdy hezká a co by z ní bylo, kdyby nepřišla válka. Možná proto se dávala Tonička fotografovat div ne obden a tajně se dívala, jak vypadá, jako by tomu doopravdy nevěřila?

Ve sprchách někdo křičel: „Jedna a jedna jsou dvě. Ne tři.“ Hlas tlumený a přerušovaný proudem ze sprchy odpovídal: „Jak pro koho.“ A pak: „Nemáš snad dost místa? Nemůžeš se dočkat teplé vody? Chtěla by sis ze mě kus ukousnout? Vyklop, co chceš? Vem si můj ručník. Nahoře mám dvě deky, jednu ti klidně dám.“

Dita Saxová myslela na děti, o které se starala v Terezíně. Ukládala je spát a vyprávěla jim, jaké to jednou bude. Budoucnost je vždycky tunel, do kterého nikdo nevidí. Zato paměť je trychtýř, kterým se všechno sype do špendlíkové hlavičky. Myslela na muže, kteří se kolem ní točili, i když ještě dost dobře nevěděla proč. V Buna Werke v Auschwitz-Birkenau nosila po cestě mezi dvěma lágry kameny s člověkem, který bral ty větší, aby je nemusela nosit sama.

Pak uvažovala o tom, co tvrdila Linda Huppertová – kromě jiných drbů – jak to dopadlo špatně s „jejím“ gigolem. Naposledy podle Lindy žil tři roky se starší ženou. Pozvala ho do Itálie, na cestu v první třídě na lodi Andrea Dora. (Jak se klep šířil, přejmenovala se loď na Leonardo da Vinci a ještě později na ještě jiný slavný nebo neexistující parník.) Jednoho dne prý řekl své společnosti, že by to rád skoncoval. Nechtěla se, jako by ji to kdovíjak mrzelo. Večer šli spát. Ráno se gigolo probudil a jeho společnice ještě spala a spala a spala. Zavolal doktora. Strhl se skandál, do kterého zapletli kapitána. Nechala po sobě prázdnou lahvičku od spacích prášků a dopis na rozloučenou. List si strčil kapitán do kapsy, takže nikdo nevěděl, co psala. Naštěstí neumřela, ale gigola málem zavřeli a na lodi byl zbytek plavby nemožný. Kdekdo si na něj ukazoval prstem: To je ten gigolo. Kapitán nedal dopis policii, a tak to aspoň dobře dopadlo. Jak říká Bohužel i bohudík; jak má mít člověk zavřené dveře, když k nim má kdekdo klíče?

Dita myslela na ostatní děvčata a na jejich maminky, kde asi zahynuly. Která z nich bude chtít mít děti nebo proč ne. Co vlastně čekaly? Uvažovala o své mysli a o svém těle. Jak dalece je může využít pro něco, co zahrnuje vždycky víc než jednu věc? Pokud ne, bude závislá jen na sobě? Nakolik se musím spoléhat sama na sebe a nakolik na muže? Jak dalece smím být vybíravá? Kolik citu si mohu dovolit? S čím se dokážu spokojit? Kolik k tomu potřebuju štěstí?

Měla svou teorii štěstí. Představovala si ho jako neviditelnou konstelaci, v níž hvězdy obíhají v neurčitých kruzích. Člověk se může dostat náhodou do oběžné dráhy jedné z nich, ale nemůže se jí přidržet trvale. Hvězdy i lidé jsou v neustálém pohybu. Může také zmeškat nebo minout oběžnou dráhu, i když pokud má trpělivost, není vyloučeno, aby si počkal na další. Záleží na tom, jak a kde člověk žije.

V čem všem si byly podobné? Jako asi zvíře cítí svou pradávnou prapodstatu a člověk se k ní vrací, když ho přimějí okolnosti, instinktem, zkušeností nebo rozumem, rozeznala v sobě dynamo, ze kterého přicházela nová energie. Stačilo zůstat naživu. Na začátku a na konci všeho byl život. To už stačila pochopit. Byla v ní – jako v ostatních – chuť nenasyčených, žádostivost zvědavých, nedůvěra zklamaných. Projevy života, který popíral důstojnost a jehož neviditelné jizvy si nesla na duši. Svědomí byla skromná, nevysvětlitelná součást člověka, ta nejslabší a nejsilnější současně, jež všemu podléhala a vše překonávala. Přinejmenším se mám oč opřít, říkala si.

Myslela na selekce, jimiž prošla v táboře, na matky, které ztratily život, protože chtěly zůstat se svými dětmi, a na děti, které se zachránily, protože nechaly jít rodiče samotné. Myslela na to, že lidé, kteří selekce prováděli, žijí někde v Německu, v Argentině, v Brazílii nebo v Peru, v Paraguayi, v Andách. Někdo si ve sprše broukal nápěv z Gershwina. Dita se protáhla v zádech. V něčem byl smysl, krása a rovnováha.

Trápila ji otázka, na kolik ze svých snů má právo. Kolik bezpodmínečného souhlasu bude ochotna a schopna udělit, kolika citů se vzdát. Nad každou z nich, jak se zdálo, se vznášel opar slova, s kterým si pohrávaly jako polykač ohně s rozlitou plechovkou petroleje.

Jak blízko – nebo daleko – je to každé ženě? Z dálky je snadné lhát, jak tvrdí správce. Je to o tolik horší zblízka?

Byla jen krok od toho, co pro ni ještě včera představovalo neznámou veličinu a najednou to tolik znamenalo. Bože, usmála se v duchu. Nebudu přece jako holky, které prožívají každých sedm vteřin morální krizi. Melodie z Gershwina utichla. Natáhla nohy. Vklouzla nazpět do svých červených trepek. Měla dlouhé nohy. Zakázané ovoce? Je to pravda, že všechny lišky se nakonec sejdou u kožešníka?

Byla pyšná na svůj gramofon. Vyrobili ho v Anglii a všechno anglické se jí zdálo dobré. Opatřila si ho loni v létě z mimořádné jednorázové podpory repatriačního úřadu v Hyberské ulici. Prodavač říkal, že takhle levné jsou gramofony jen tuhle, a žádnou jinou sobotu. Koupila si stroj bez dlouhého rozmýšlení, třebaže stál hříšné peníze a aniž znala jeho skutečnou cenu. Pokoušel se o ni stejný záchvat šetrnosti jako o Toničku Blauovou nebo Lindu Huppertovou — uložit si to rozumně jako základ — nebo to projít, jako ostatní. Chtěla i nechtěla mít to všechno, co slibovala spořitelní knížka. Ale současně se jí oškálilo dělat, jako by zase zítra měla přijít potopa.

Myslela na to, co se stalo Líze, co přiznala, jaké to je, když holka stojí poprvé před klukem nahá.

Měla svůj vlastní zákoník. Určovala si — podle okolností —, co smí nebo má a nesmí nebo by neměla. Měřila to tím, co představuje větší nespravedlnost vůči ní, když se sečte to neviditelné. Vztahovalo se to i na chuť do práce či možnost se práci vyhnout.

Nedivila se, že i v tom jsou si všichni podobní.

Pokoj číslo 16 se stal útočištěm koček Isabely Goldblattové. Hostinský z jednapadesátky se svěřil, že obstarávají taky jeho myši. Dita byla jedním z děvčat, která rozeznala sedmero kočičích krásek Isabely Goldblattové podle jména. Dovedla je hladit celou dlaní, mnout srst mírně rozevřenými prsty a škrábat je pod krkem a na bříšku. Líza Vágnerová je neměla ráda. Trhaly nitě z koberečku a tahaly se o ně. Stěžovala si, že budou mít prádlo samou blechu. Ale až na jediný případ — a to způsobil pes, kterého si přivedl Neugeborn, než se mu zase zaběhl — k ničemu takovému nedošlo, i když i pro jedinou blechu stál celý dům na hlavě. A Britě Mannerheimové byly kočky srdečně lhostejné.

4.

Vana ve sprchách byla ještě obsazená. Dita se začala česat. Stopadesátkrát po každé straně. Přemýšlela o nejvhodnějším oblečení na zítřejší večírek. Sukni s tenkým proužkem a paličkováným okrajem, pásek a modrou krepdešínovou blůzu s mašlí a červenou vestu bez ru-

kávů. (Obětovala na to skoro tři čtvrtiny svého měsíčního stipendia.)

Když byla sama, většinou si na gramofonu přehrávala dvě desky: *Ti pi tin* a *Mackie Messer* z Žebrácké opery na druhé straně a taneční hudbu, která připomínala, jak asi vypadal svět, když tatínek potkal maminku. Desky pokládala za svůj první nezczizitelný majetek (haha!) a hodlala svou diskotéku náležitě rozšířit, jen co najde prostředky.

Měla by ráda ještě *Begin the Beguin*, *Dina*, *Pro mne jsi krásná* a *Políčko, pole*. Pak myslela na písně Voskovce a Wericha. *Na shledanou v lepších časech*, *Svítá*, *Ezop a brabenec*, *Mercedes* a také *O Španělsku si zpívám*. Zbývalo nasadit jehlu, dar Fici Neugeborna, který mohl v dlňně opatřit všechno, co bylo z kovu, natáhnout klikou pero svého kufříkového stroje, položit na kotouč *Ti pi tin* a spustit přenosku.

Nebylo by hezké mít život jako takovou píseň? Jak říkal německý poddůstojník v Auschwitz-Birkenau, vždycky se utopí víc lidí ve víně než v Rýně. Taky říkal, když se ho matky ptaly, jestli neví, kde jsou jejich děti, a dívkám, které sháněly matky: *Was ich nicht weiß, macht mich nicht heiß*. O čem nevěděl, ho nepálilo. Když některou z nich praštil, jen aby si ukrátil dlouhou chvíli a nudu v Birkenau nebo zahnal zlost, protože i sblížení na minutku se trestalo jako *Rassenschande*, neboli prznění rasy, doprovázel to známou průpovídkou: *Weiber und Pferde wollen geschlagen sein*. Ženské a koně si o výprask říkají. Správce Goldblatt je včera poučil, že v Itálii to říkali už dávno.

Jak se vyslovil student práv v prvním semestru Karlovy univerzity Avi Fišer na schůzce Mezinárodních modrobílých studentů, pokud jde o ně, pořád na nich ještě nikomu nezáleží. Kdo si to nepřipustí, má mlhu v očích, pokud není, ačkoli Žid, antisemita jako Franz Kafka, který se vyjádřil, že by nejradši nacpal všechny Židy do šuplete a počkal, až tam dodýchají, řečeno mírně vylepšeně. Jestli to někomu něco připomíná, není to podobnost čistě náhodná, přestože do Hitlera měl svět tehdy ještě daleko. I mezi lidmi, jež lze pokládat za přátelské, se najde spousta těch, kteří se podobně přátelili i s nacisty. Avi Fišer si nemyslel, že v Praze je to lepší nebo horší než například v Anglii. Stačí to, aby se nezdržovali zbytečnými ohledy, když jde o to hodit v Palestině bombu na britský vojenský automobil a když tím donutí

k zamyšlení britské soudy, aby neodpouštěly německým válečným zločincům. Lze si domyslet, co bude, až přezimují na pár sezon někde v Argentíně nebo v Paraguayi. Ani by se nedivil, kdyby si za čas nacisté začali stěžovat na hon na čarodějnice i v Americe. Nakonec podotkl, že minulé oběti nikoho nezajímají. Každá spravedlnost – mimo tu, kterou vyznával Avi Fišer – se dívá jen dopředu, aby uspokojila živé, ne nazpět.

Do *Ti pi tin* pronikal hluk z koupelny, ze schodiště a z pokoje číslo 15 hned za stěnou. Znělo to, jako by se Linda Huppertová hrabala Toničce ve věcech. Ze záhadného důvodu si tu kdekdo myslel, že má Tonička pod matrací přinejmenším poklad. (Ještě osm měsíců po válce si schovávala v posteli chleba, cukr a margarín.)

Černá Krista se dívala dolů z odřené desky prádelníku. Prskala a mňoukala. Falešná nebo opravdová oddanost jí svítila z brčálově zelených očí. Je pravda, že kočky, věrné jen svému prostředí, a ne člověku, nemůže nikdo cvičit jako psy, lvy nebo opice v cirkusu?

Mycí prášek, dosud nesmetený a nenasypaný zpátky do krabice, se bělal na podlaze pod bednou. Dita pohlédla na kočku. Začala si kartáčovat vlasy.

Za oknem se bělal sníh. Při pohledu na sníh cítila Dita mír a vyrovnanost, jako je cítí starý člověk. Jen kradmo jí probleskla hlavou výčitka za zmeškané odpoledne ve škole užitých umění. Patrně byl ve slovu „užitých“ nějaký další smysl, který teprve čekal, aby ho odhalila. Přišlo jí líto, že se dovedla pustit do ledačeho s vervou hodnou jiných věcí a pak toho nechat a zradit samu sebe. Horlivost, s jakou chodila do školy ještě na podzim, kdy to byla i záminka, jak opustit archiv náboženské obce, se vypařila.

Viděla svůj odraz v okně, k němuž stála bokem. Musela pootočit hlavu. Po skle stékala vložka. Za chvíli se ohřeje teplem zevnitř, rozpustí se a zmizí. Dita nemusela zavírat oči, aby v duchu viděla „cestu odněkud někam“, „zelenou jezerní hladinu“ a slyšela nápěv, k němuž si libovolně přimýšlela. Mohla by Munkovi zpronevřit knihu o starém Římě. Proč mluvil Munk tolik o „obětech iluzí“? Odlesk v okně se ztratil, když ustoupila o krok. Bílé místo, které se vyplní tím,

že se o sebe rozdělí s někým, koho ještě nezná, kdo se – snad – narodil pro ni a ona pro něho a koho si nedovedla představit.

Pokoj a dům jí říkaly: Nejsi na tom tak špatně. Necítit se někdy tak sama a pořád na začátku něčeho, co ještě nezačalo, byla na tom docela dobře. Kdyby si teď vyšla, zval by ji hostinský odnaproti na čaj s rumem, aby jí dal najevo, že ji pokládá už za dostatečně žensky zralou. Natáhla znovu gramofon. Měla hudbu místo snídaně. Vynahradí si to večer.

S vlasy byla spokojená. Napadlo ji, jestli prošla selekcemi proto, že byla hezká, nebo protože byla mladá a mohla ještě pracovat. Jistě, měla štěstí, zabili pokaždé místo ní někoho jiného, aniž si musela přiložit polínko. Stačilo jenom stát, mlčet a tvářit se, že je jí v Auschwitz-Birkenau dobře a nic jí tu nechybí. Za sebou zahlédla v zrcadle rozštípnuté zřítelnice kočky. Naštěstí měl Munk dost jemnocitu, aby ji neupomínal o knížky, které jí půjčil. Díky jeho čestbě získávala navíc kapesné. Neměla by si stěžovat, jak mizerně v antikvariátech platí. Ráno se nechala Liza slyšet: „Kdyby u toho byla ještě tabulka čokolády, nesměla by ses divit, kdyby tě s Tlust’ochem někdo podezíral. Za knížky je to ještě platonické. I za večeri je to ještě čistá láska.“

„Ticho,“ ozval se za stěnou Lindin pronikavý hlas. „Proboha.“ Dita si dala chvíli načas. Pak ztišila gramofon.

5.

O půl hodiny později stál na prahu šestnáctky menší muž v úřednickém obleku a v zasněženém kabátě. Vysvětlil, že přichází v záležitosti, která se týká Ditina strýčka. Dita se ho zeptala, kterého z jejích strýčků má na mysli.

„Strýčka Karla,“ odpověděl muž. „Máte to tu hezké,“ rozhlížel se kolem. „Je to zajímavý dům.“

„Takový lepší sirotčinec,“ usmála se Dita.

Zrudla. Cítila, jak se jí muž dívá upřeně do očí. Nechtělo se jí mu takový pohled vracet. Vybavila si okamžitě, že v Auschwitz-Birkenau pracoval strýček Karel v sonderkommandu, v pracovní skupině, která

začínala tam, kde to pro ostatní už skončilo. („Svlečte se a zujte, složte si šaty a prádlo, svažte boty k sobě tkaničkami. Stáhněte si prsteny a přívěsky a náramkové hodinky; kdo má brýle, položte je navrch, stejně tak i dokumenty, cestovní pasy, rodné listy, průkazy o státním občanství a všechny legitimace.“ Na dveřích, do nichž jim ukazovali, stálo: Dezinfekce. A šipky: Do sprch.) Za všechno tady ručili vězňové určení k tomu doprovodit vězně do podzemních komor, které připomínaly garáže nebo sklady na brambory, a tam je zorganizovat, aby to šlo rychle, protože venku čekali další, a za nimi zase další, celkem asi šest nebo sedm milionů lidí. Někdy to šlo po dobrém, jindy je museli tlačit a často bít, než pak zavřeli neprodyšné dveře bez kliky zevnitř, a zvenku shora nasypal příslušný německý voják do trychtýřů na střechě plechovky cyklonu B v krystalcích, které pak padaly z kapiček místo vody a měnily se v plyn v doteku se vzduchem. Potom zase lidé ze sonderkommanda otevřeli dveře, vytahali těla ručně a háky na vzduch, omyli je ledovou vodou z hadic u hydrantů u komor a zubní technici měli za úkol zbavit mrtvol y zlatých zubů, můstků a použitelného zubního materiálu.

Také si vybavila jejich poddůstojníka v ženském lágru, který se dával slyšet: „*Aus nichts wird nichts. Wo kein Holz ist, geht das Feuer aus. Fettes Fleisch gibt fette Brühe.*“ Nula od nuly pojde. Bez dříví oheň vyhasíná. Z dobrého masa je dobrá omáčka.

Pokud šli do komor lidé rovnou z rampy, byli hladoví a měli žízeň, byli zmatení a nevěděli, co s nimi bude. Němci jim slibovali, že hned jak se vykoupu, dostanou najíst a napít, čisté prádlo a budou si moci odpočinout. Málokdy jim to lidé ze sonderkommanda vyvraceli. Proč by to také dělali, když hladoví a žízniví poháněli liknavé a všechno se tak urychlilo? *Was man wünscht, das glaubt man gern.* Lidé věří, čemu chtějí věřit.

Když se jich nově příchozí ptali, co je za červenou cihlovou zdí, odpovídali Waffen SS jako sturmmann Zugschwert někdy i ochotně, že je to „hygienické zařízení“. Tam, co je komín, jsou chemické čistírny a zabíjejí vši, které si přinesli z vlaku ve vlasech a v šatech. Čistota je v Německu nade vše. Žádné starosti. Kdo by chtěl, aby ho štipaly blechy?

„Nesednete si?“

„Čekal jsem celou dobu, jestli se na mě někdo z vaší rodiny obrátí. Nakonec jsem dostal vaši adresu. Nastupuju do státní služby. Byli jsme s vaším strýčkem přátelé i v nejhorších dobách.“

Muž si opatrně sedal. „Za přechovávání židovského majetku byly nejtěžší tresty.“

Když už seděl, ztrácel se rozdíl mezi jejich výškou.

„Můžu se vás pro pořádek zeptat na pár věcí?“

Chtěl vědět, kdy se viděli se strýčkem naposled.

„Napsal nám v roce 1943 z Heidebrecku do Terezína,“ řekla.

„Bylo to krycí jméno. Taky datum bylo falešné. V den, kdy maminka dostala jeho korespondenční lístek, vylítli už všichni komínem. Byl to takzvaný rodinný tábor.“

„Už tam nebyli?“

„Ne.“

„Zabili je? Rozumím.“

„Můžu rozsvítit?“ zeptala se Dita.

„Byli jste na stejném místě?“

„Krátce. Ale neviděli jsme se. Bylo tam dvě stě padesát tisíc lidí.“

„Slyšel jsem, že jenom sto dvacet.“

Pak se zeptal: „Jak jim to řekli?“

Dita se krátce usmála: „Řekli jim, že začnou nový život. Osídlí pustá území. Muži budou kácet stromy a zúrodnovat půdu, stavět domy a pracovat v továrnách pod německým vedením a ženy budou vařit, prát prádlo a starat se o děti. Na rampě jim řekli, že před cestou se musí ještě dezinfikovat.“

Z patnáctky bylo slyšet Lindin hlas: „Přišel a ptala jsem se ho, co by chtěl k večeři. Datle, odpověděl. Datle si nekupuju ani pro sebe, odpověděla jsem mu.“

Jiný hlas říkal: „Není to krása, chtít k večeři datle a ořechy?“

Pak Linda řekla: „K čemu je ti láska, když každé dvě ze tří známostí v tomhle baráku skončí rvačkou?“

„Říkáte rodinný tábor? Pracoval tam ve svém oboru?“

Muž sledoval Ditinu dlouhou tvář s pletí nedozrálé broskve, ostře

krojené modré oči a čelo s drobnými vyrážkami. Odhalovala ve svém úsměvu dvě řady bílých zubů, z nichž jeden, v barvě slonoviny, opouštěl maličko pravidelný oblouk.

Prsty si přičísala kadeř.

„Měl jsem dojem, že jste se radila se svým právníkem,“ řekl náhle muž. Všiml si gramofonu, rudého karafiátu v láhvi od mléka a mapy Mobiloilu na stěně. „Pro lidi, jako jste vy, se teď uvolnila spousta míst,“ řekl potom.

Usmála se. Napadlo ji, že babička Olga z matčiny strany vlastnila kdysi pole v Habrech u Golčova Jeníkova. Nikdy tam nebyla jako majitelka – samozřejmě – a pokud šlo o zmíněný kousek země, zdálo se jí nebezpečné k něčemu se vázat a zase o to přijít.

Pak tu byla druhá babička, Luisa. Podle tatínka nikdy nic neměla. Když se jí na něco ptali, říkala prý, že blázen má víc otázek, než by stačilo sedm moudrých odpovědět. A že je lepší, když člověku závidí, než když ho litují. Rodiče měli do začátku války v Josefské 7 prádelnu. Tu otec prodal v létě 1939. Mohla by leda zkoumat, zda to nebyl prodej jen na oko, jako se tenkrát lidé na oko vdávali, ženili a rozváděli.

Muž se na ni podíval. „Nebezpečí už pominulo,“ prohodil. „Do ničeho jste se nenamočili. Nemusíte se cítit jako pod zvětšovací sklem. Pořád ještě vyhazují z míst lidi, kteří vsadili za války na špatného koně.“

Dodal: „Světlo vám taky platí ta vaše Obec?“ Sáhl k zámku aktovky. „Naučili jsme se všichni, jak přežít. My tady, vy tam.“

Poznamenal ještě něco o čistých rukou.

Připomenul Dítě bezděčně poddůstojníka z Birkenau. *Frische Wunden sind gut zu heilen, alte Schäden heilen schwer. Andere Zeiten, andere Sitten. Zufriedenheit macht glücklich.* Čerstvé rány se hojí dobře, ne stará bolest. Jiné časy, jiné zvyky. Spokojenost přináší štěstí.

Usmívala se na muže. Jednou se ptala tatínka, proč je strýček Karel tak smutný. „Ty nevíš? Nikdo nemá rád zubaře. Většinou se jich lidi bojí.“ Divila se, proč se tedy strýček Karel nestal radši kominíkem? Vybavila si tatínka. Vypadal za války jako karikatura ze *Stürmera*. Malý, udřený, pomačkaný. Maminka byla světlovlasá a pěkná. Možná, že se vdala pod svou společenskou úroveň. Mohla po nich zdědit

leda strach z minulosti i z budoucnosti, zastřený touhou žít v krásném bílém domě. Ale kdyby tatínek ani trochu nevěřil, že se z toho dostanou, nevyučil by se na stará kolena svrškářem.

„Strýček nebyl žádný silák,“ řekla. „I kdyby byl silák.“

Vzhlédla k muži. Tak jako Fici a Andy nebo D. E. se za války naučila odhadovat lidi rychle, podle tváře, očí, jizev, vrásek nebo hlasu. Člověk musel posoudit někoho ze slova, z gesta, dechu. Mezi tušit a poznat se ztratila hranice. Na mrknutí jednoho člověka závisel život druhého. V jediném pohybu bylo, kdo co má za sebou nebo co ho teprve čeká. Mluvit nebo mlčet se překrývalo.

„Dát vás takhle dohromady není vůbec špatný nápad,“ řekl zase muž. „Je to asi pravda, že v kolektivu nebo pro kolektiv je všechno snadnější.“

Vytahoval z aktovky balíček. „Jsou to zlaté fólie, slečno Saxová. Tady je vaše polovina. Je to dvaadvacetikarátové zlato. Jen pro vaši představu: prstýnky se dnes dělají z desíti.“ Položil balíček na Britino lůžko.

Dítě se sevřelo hrdlo. Snažila se to zachránit slovíčkem „promiňte“. Nechtěla dát najevo svoje překvapení. Ráno vystříhla pro Toničku inzerát ze starých novin: *Bolí vás něco? Používejte Fellerova fluidu, s ochrannou známkou Elsafluid. Rebarborové pilulky.*

„Co jste tam dělala? Je to pravda, že všichni museli pracovat, dokud žili?“

„Jeden čas jsem se starala o děti.“

„Nebylo to všude stejné?“

„Podle toho. Němci měli osmdesát tři koncentračních táborů. Z těch známějších – odkud se málokdo vrátil – je Buchenwald u Výmaru, Auschwitz-Birkenau a Majdanek nebo Chelmno, Sobibor a Treblinka. Pro Židy, Romy a homosexuály, nežádoucí lidi.“

„Máte ráda děti?“

„Je to už dlouho.“

„Některé z nich se vrátily?“

„Říká se, že jedno procento. Nebo procento jednoho procenta, už ani nevím.“

„Zabili hodně dětí,“ řekl muž.

„Kolem jednoho a půl milionu. Nikdo to neví přesně.“

„Je to možná ještě dobře.“

„Nevím.“

Muž se podíval na balíček s fóliemi, ještě než doplnila „možná“.

„Všechno je relativní,“ řekl. „Není žádná absolutní mravnost.“

„Asi to tak lidi chtějí.“

„Nevím, možná,“ řekl teď zase muž jako prve Dita.

„Musíte tu mít zábavu.“

„Ano. Pořádáme každých čtrnáct dní plesy.“

Bral ji vážně?

„Co máte ráda, když se bavíte?“

„Ptací ráj,“ odpověděla s vážnou tváří, než se pousmála.

Sklonila bradu. Vypadala skoro nepozorně. Cítila, jak se jí muž dívá přímo do očí.

„Devadesát devět procent všech věcí, které jsou v životě důležité, se točí kolem peněz,“ dodal.

„Jeden čas jsem nosila kamení.“

„Ano?“

„Děkuju,“ řekla Dita a znovu zrudla.

„Není zač. Taky děkuju. Byla to moje povinnost. Můj způsob odporu. Když jsem nemohl ukrývat lidi, schovával jsem aspoň jejich zlato. Gestapo mělo v Čechách přes pět tisíc lidí. Nikdo z nás s nimi nikdy úplně nesouhlasil. Za všechno byl provaz nebo kulka. Čekal jsem, že se ozvete sama. Doufám, že jsem vás příliš nepřekvapil.“

„Ne tolik,“ zalhala. Usmívala se. Zvykla si, že lidé považují její úsměv za výraz jistoty.

„Jako vklad vám to vezme každá banka.“

„Mohla bych pro vás něco udělat?“

Na okamžik se na ni muž podíval. Sklopil oči.

„Hrníček čaje?“ zeptala se.

Nevztáhla ani teď ruce po malém balíčku.

„Ne, děkuji, musím už opravdu jít. Nemám tolik času. Těch zvířat je tu plno.“

„Dům u sedmi koček.“

„Sedm je šťastné číslo.“

„Žádné potvrzení?“

„Můžeme to pokládat za vyřízené stiskem ruky?“

Klobouk byl už v malé pěstěné bílé ruce. Pomyslela si, že patrně v životě nic těžkého nedělal. Zhoupila nohama. Udržovala ve vzduchu pracně trepky na špičkách.

„Ještě sněží,“ řekla.

„Naštěstí nejdu daleko,“ odpověděl muž.

Asi deset minut pozorovala Dita balíček. Nemusela už myslet na to, kolik jejích příbuzných mohlo za obsah balíčku žít o den dva déle, kde, kdy, jak a proč. Mohla prve říci, že jí ten člověk nerozuměl, když se tvářil, jako by jí mohlo být zlato na zuby – při veškeré vděčnosti za odevzdání – i nepříjemné? Vzdychla. Takový je život. Strýček Karel. Výsada, když člověk přežije. Ženy vlevo, muži vpravo. Děti? („Za posledních šest tisíc let nenašel nikdo nic lepšího,“ řekl prve muž. „Kdoví co bude, až se všechno zlato světa spotřebuje?“)

Byl to majetek. A dostala se k němu jako zatím ke všemu snadno. Znovu spustila gramofon. Dal si notnou práci s převázáním. Konopí, konopí. Co s tím? Na podzim 1944 přijely s maminkou do Birkenau. (Heidebreck bei Neuberun.) Stály před vojákem, který dohlížel na rozdílení prádla. Na sobě měl jezdecké boty z leštěné hovězí kůže a světlezelenou košili. Vyřadil matku pohybem palce. Dita si před něj klekla a za matku prosila. Měl oči prázdného člověka a všechnu moc světa. Kopl ji. Byla skoro ráda, že padla tváří do bláta.

Když tady byla minulý pátek malá společnost, mluvilo se o Švýcarsku. D. E. Huppert vyslovil podezření, že v sejfech tamějších bank leží zlaté zuby, majetek německých vojáků a úředníků a soudců, kteří si to uložili na číslo. Podle Munka Švýcaři dělali s Němci dobré obchody. Prodávali nacistům zbraně s tučnými výdělky. Potopili uložené židovské peníze do hloubek a tůň svého proslulého bankovního tajemství.